

FOTO: ROBERT HEENSKERK

GUUS in Frankendael

Jip Louwe Kooijmans

In de zomer van 2002 broedde een paar Ooievaars in Frankendael, een mooi park in de Amsterdamse wijk Watergraafsmeer. Het mannetje van dit stel is de bekende Amsterdamse schooier Guus, vernoemd naar de Amsterdamse vogelaar en journalist G. van Duin. Het wijfje is ongeringd en haar herkomst is niet bekend. Guus draagt ringnummer 1089. Hij is opgegroeid in Ooievaardorp Het Liesveld en bracht in 1993 drie jongen groot in Avifauna in Alphen aan de Rijn. In 1997 was hij de stiefvader van een aantal jonge Ooievaars in Artis. Hij hielp met het opvoeden van jongen van diertuinooievaars waarvan hij niet de vader was. Het broedgeval in Frankendael is het eerste broedgeval van vrij vliegende Ooievaars in Amsterdam in honderd jaar.

Vroeger en nu

Ooit was de Ooievaar een gewone verschijning rond Amsterdam. De drassige veenweiden rond onze handelsnederzetting vormen de ideale biotoop voor deze soort. Waterland, dat de afgelopen eeuwen nauwelijks is veranderd, wordt omschreven als een groot aaneengesloten gebied dat voldoet aan alle biotoopeisen van de Ooievaar. Toch nestelen hier tegenwoordig geen Ooievaars. Van de 380 broedparen in ons land in 2000, leven slechts enkele tientallen geheel zelfstandig. De meeste nestelen in de buurt van een Ooievaarstation. Omdat een dergelijk fokprogramma ontbreekt in de regio Amsterdam, zal definitieve vestiging van grote aantallen Ooievaars nog wel even op zich laten wachten. Het paar in Frankendael lijkt één van de 'vrije' broedparen.

Het vorige Amsterdamse broedgeval was ook in Frankendael. Aan het eind van de 19e eeuw was de Ooievaar rond de hoofdstad al behoorlijk zeldzaam geworden. In die tijd nestelde een paartje op de hoek van de Middenweg en de Kruislaan. Na het plaatsen van een wiel in een populier in Frankendael raakte in 1888 het nest - na felle gevechten met de Ooievaars van de Kruislaan - bewoond.

Na 1903 vonden geen broedgevallen meer plaats in de gemeente Amsterdam. Zowel de huidige vestiging in Frankendael als die in 1888 is te danken aan de inzet van enkele enthousiaste mensen.

Vestiging in 2002

Na zijn affaire in Artis, had Guus in 1998 een korte, dramatische relatie met een vrije vrouw genaamd Jet. Zij werd in 1993 geboren in Het Liesveld en verbleef al vanaf okto-

FOTO: JIP LOUWE KOOLMANS

Guus met jong op het nest in Frankendael

ber 1995 in Waterland. Jet overleed op 12 juni 1998 aan verwondingen die zij opliep bij gevechten met andere Ooievaars in Artis. In 2000 dook Guus regelmatig op in Frankendael. De Blauwe Reigerkolonie hier heeft door de jaren heen een grote aantrekkingskracht uitgeoefend op Ooievaars, maar in voorgaande jaren werden deze nieuwkomers steeds verdreven door de vaste bewoners. In de winter van 2000 besloot Mart Wielinga, bewoner van Frankendael, een Ooievaars-

nest te plaatsen op de schoorsteen van de voormalige kwekerij. Monumentenzorg, de huidige eigenaar, ging akkoord. De bodem van het nest is een grote haspel, die hij vond in de berm van de Kamerlingh Onneslaan. Met kippengaas, wilgentenen en 300 liter turfmoalm maakte hij het nest af. Het complete nest werd geplaatst met een hoogwerker. Wielinga was al eens eerder boven op de schoorsteen geweest. Dat was in de Tweede Wereldoorlog. Tussen de twee schoorstenen van de kwekerij in Frankendael was een antenne draad gespannen van de radiodistributie op de Middenweg. Toen dit door de bezetter verboden werd, leidde de jonge Wielinga een koperdraad langs de schoorsteen en bevestigde die bovenaan aan de antenne. Het klusje, in het donker en bij nachtvorst, was niet zonder risico's, maar dertig onderduikers in de kassen konden radio Londen beluisteren alsof ze in Engeland woonden, vertelt de heer Wielinga bijna zestig jaar later.

In maart 2001 verschijnt Guus weer in Frankendael. Hij slaapt twee nachten op het nest. Daarna vliegt hij weg en keert pas een jaar later terug.

Na de terugkeer van Guus in maart 2002, volgt snel een tweede Ooievaar. De kennismaking verloopt voorzichtig. Als de ene Ooievaar op het nest staat, staat de andere Ooievaar op de andere schoorsteen. Wanneer deze naar het nest vliegt, vliegt de Ooievaar die op het nest staat naar de lege schoorsteen en vice versa. Na een paar dagen is het ijs gebroken en volgt de ene na de andere paring. Het nest is nu definitief bezet.

Succes

Tegenwoordig brengen Nederlandse Ooievaars gemiddeld 1,7 jongen groot per nest. In Frankendael komen in mei twee Ooievaarsbaby's ter wereld. Half juni overlijdt één

van de jongen en wordt uit het nest gegooid. De doodoorzaak is niet onderzocht. In de buurt, die meeleefde met de Ooievaars, wordt gefluisterd dat het jong is overleden aan 'verkeerd voedsel'. De oudervogels werden in de wijk flink bijgevoerd met onder andere visafval en ééndagskuikens.

Wilde Ooievaars zijn omnivore opportunisten; ze maken gebruik van de kansen die hun omgeving biedt. Regenwormen, krekels, grote kevers, mollen, muizen en soms wat visjes en kikkers vormen het menu. Uit oude studies blijkt dat in jaren met veel veldmuizen Ooievaars meer jongen groot brengen. In Frankendael is het voedsel niet onderzocht. Vanaf de grond kon ik slechts drie keer met zekerheid vaststellen wat de ouders voor hun jongen opbraakten. Ik noteerde: 1 jonge Meerkooit, 1 Woelmuis of jonge Woelrat en 3 kleine visjes. Eenmaal zag ik dat Guus een jong water voerde.

Op 19 juni wordt het nog levende jong geringd. Het krijgt nummer 5870. Het heeft luizen in de nek en hongermaliën in de slagpennen. Hongermaliën zijn beschadigingen aan de veren die ontstaan bij voedseltekorten en periodes van slecht weer. Desondanks blijft het jong in leven. Het succes is compleet, maar het gaat nog bijna mis. Twee september ontvang ik een e-mail van de ringers: "Ben je op de hoogte van het wel en wee van het Frankendael-jong? Na opvang in De Toevlucht, een vogelopvangcentrum in Amsterdam-Zuidoost, is het beestje op 21 augustus naar het buitenstation in Alphen aan de Rijn overgebracht en vrijgelaten. Hij heeft direct aansluiting gevonden bij de daar aanwezige Ooievaars. Het ziet er dus gelukkig weer goed uit."

Ooievaars zijn niet trouw aan hun partner, maar wel aan de nestplaats. Hopelijk blijven Ooievaars nog heel veel jaren terugkeren naar dit fraaie nest in Frankendael.

Met dank aan Willem van der Waal, Ruud Vlek, en de heer en mevrouw Wielinga voor hun gastvrijheid.

Literatuur

- Bijlsma R.G. Handleiding veldonderzoek roofvogels. Tweede druk KNNV uitgeverij, 1998.
 Op de Coul P. Brieven. In archief VWGA, 1934.
 Kruijzingha J.H. Watergraafsmeer eens de parel op de kroon van Amsterdam. Uitgeverij De Lange, 1948.
 Stuijt L. en R. Vlek. Frankendael, het reigerbos in de Watergraafsmeer. De Gierzwaluw jg. 37:4 (1994). De Graspieper 15e jaargang nummer 2, 1995.
 Vogelbescherming. Vogelnieuws, 14e jaargang 1, themanummer over Ooievaars, maart 2001.
 Van der Waal W. Jet en Guus: een Ooievaars-soap. Artis, 45e jaargang mei/juni 1999. De Gierzwaluw 37:3 (1999).

Dit is een bewerkte versie van het eerder verschenen artikel in De Gierzwaluw jg. 40:3 (2002), p.5-7.